

Dan Ariely'nin *Payoff* isimli kitabını okudum. *Honest Truth about (Dis)Honesty* kitabının bir özeti gibi duruyor bu haliyle. Daha kolay okunan hali. Basit örnekleri almış, kendi çalışmalarından bahsetmiş. İnsan motivasyonunun bir işten önce maddi getirilere göre şekillenirken, iş sırasında maddiyatın önemi kaybettiğini söylemesini önemli buldum. Tek kriter alacağı maaş olduğunda, insanın *rüya işini* seçmesi kolay ama işin içindeyken o kadar da kolay değil, hayat da böyle tek eksenli yürümüyor.

Almam gereken bazı kararları ertelediğim günlerdeyiz (yine.) Bazen *herşeyi bırakmak* isteği dolduruyor içimi ancak nasıl bir bırakma? Kimi bırakabilirsin? Bay Kocakaffan'ı mı, Bayan Minikburun'u mu? Onları bırakamadıktan sonra, onların hayatını zorlaştırmayı anlamlı kılacak ve *değdi* diyebileceğim bir değişiklik yapmadıktan sonra ki böyle bir değişiklik ne olabilir, onu bile bilmiyorum, nasıl olur da bırakabilirsin? Bırakamazsın, onun için de böyle laflar sadece *aslında neden sıkıldın, hele bir anlat?* diye kendimle sohbete yarıyor.

Sanırım artık çeyrek asırdır uğraştığım işi hayatımda *sadece bir hobi* haline getirmeye başlayacağım. Özgür yazılım üreteceğim ve böyle projelerde yer alacağım, arada buradaki yazıları ve yeni yazıları kitaplaştıracam ve okumak istediklerimi okuyacağım bir hayat istiyorum. Prestijli işler yapan, dünyayı değiştirecek, çok tanınmış sahibi olacak, bir telefonla işlerini halledecek insanlardan olmayacağım. Olamayacağım veya. Buna değeceğini düşünmüyorum. İşin kendisi değerli ve anlamlı gelmedikten sonra, hariçten bunun ne kadar kıymetli olduğunu söyleyenlere de pek kulak asmayacağım.

Böyle olmak istiyorum daha doğrusu. İstiyorum ama becerebilir miyim?

Kariyerinden pişman olan çok insan gördüm. Emekli bir çocuk doktoruyla tanıştık geçenlerde, dondurma ve kahve satan bir dükkan açmış. Eski kariyerinden yakınır gibi yapıyordu. Bir yandan da güzel bir hikaye aslında, *doktorluğu bırakıp baristalık yapmak* ama ne kadar gerçek ve ay sonunda, (başka kaynaklardan) 15000 lira olduğunu öğrendiğim dükkan kirasını ödemek ne kadar kafasını kurcalıyor bilmiyoruz. Değip değmediğini ancak hikayelerin sonunda anlayabiliyoruz ve hikayeler bittikten sonra zaten bizim için anlamlı olmaktan çıkıyor.

Hayat bu sebeple ilginç bir yer, yani, aslında söyleyecek bir şey yok. Yaşayıp gideceksin. Çok çalışır zengin olursan rahat edeceğin doğru değil, başkalarının uğraşmadığı problemlerle uğraşacaksın belki ama problemlerin ayın sonunu zor getirenlerinki kadar ciddi olacak. Fakirliğin getirdiği sıkıntıları bırakıp, zenginliğin getirdikleriyle uğraşacaksın. Buna değer mi? Bilmiyoruz.

Nasıl bir hayat yaşanması gerektiği konusunda Stoiklerin söylediklerine bakıyorum, daha sonraki ve önceki *bilgelerin* sözlerine. Bunların uygulanmasında mesele yok, neticede insan yaptığı her şeyi bir şekilde bir kulpa bağlayabiliyor. Bilirsen tembelliğini bilgelik olarak, açgözlülüğü beceriklilik olarak, yalancılığı politiklik olarak *pazarlamak* mümkün. Belki bunlar da gerçekten böyle, tembellik yüzünden girişmediğin işin sonunda zarardan korununca *bilge* durabilirsin.

Bununla beraber gerçekte tembellik mi bilgelik mi bilmiyoruz. Arada bir gözlerim gökleri tarıyor, itiraf edeyim, *bana da bir vahiy göndersen?* dediğim oluyor, *yaşım da kırka geliyor*. Bu vahyin hiçbir

zaman gelmeyeceğini, gelse de inanmayacağımı, inansam da inandıramayacağımı, hasılı o vazifenin yapılmış bitmiş bir vazife olduğunu bildiğim halde, hayat hikayelerinin bu kadar muallakta olmasından, şaşırdığımdan, kendimi sıktığımdan, elimden tutacak birini aradığım oluyor.

Bana *gelmiş vahi*y de dahil çeşitli kitaplar önerecekler. Bazılarını okumuş da olacağım ama ancak olduğum kadarını anlamış olacağım. Derdim de bu zaten, kitap dediğin, söz dediğin, insanda anlayacak kapasite yoksa veya sözün frekansıya, adamın frekansı uymuyorsa pek işe yaramıyor: Kitaplar ölü bilgi, kurutulmuş kelebek, hasat edilmiş mahsul. Benim derdim tarlamda ot bitmeyişi ve kafamda dolaşıp duran kelebekler. *Kitap oku* deyince tuhaf oluyor o sebeple.

Kısacası sanırım almam gereken kararları başka biri alsa daha kolay olacak hayatım. Ancak bu sorumluluğu verebileceğim kimse yok. Sorumluluğu Allah'a havale etmekten de korkuyorum, çünkü onun kudreti ortada verilecek bir karar bırakmayacak kadar büyük. Bütün bu rahatlığın elinden alınırsa, bu karar veremeyişin de ne kadar saçma bir durum olduğu ortaya çıkabilir, ondan korkuyorum belki de.

Geçen gün Reçel blog'da çocuklarla ilgili bir yazı okudum. Bunu yazdığım sıra Internet'im kesik, link veremiyorum. Zaten yazının da yarısını okudum. Sanırım bir *hanım kızımız* büyük işler başarmak için çocuk sahibi olmak istemediğini söylüyordu.

Ariely'nin kitabında *IKEA etkisi* diye bir bölüm var: İnsanların kendi yaptıkları eşyalara (veya resimlere veya legolara) olduğundan daha fazla değer atfetme eğiliminden söz ediyordu. En büyük *IKEA etkisi* de tabii çocuklarda, çünkü elinde istediğin gibi yoğurabileceğin, kendine benzeyen bir hamur var. Bundan ne yaparsın? Annebabaların *benim çocuğum öyle şeyler yapmaz* psikolojisi de bundan sanırım, kendi çocuklarımızı o kadar çok beğeniyoruz ki, elimizde gerçek bir çocuk yerine idealize edilmiş bir insan kalıyor.

Aslında çocuklarla aram iyi değildi, iyi bir baba olacaktım gibi de gelmedi hiç. Çocukların yapacağım *büyük işlere* engel olacağını ben de düşündüm, belki de bu konuda haklıyım çünkü çocuklar doğalı artık başka şeyler için çalışmak anlamını kaybetti ve ben de yukarıda anlattığım girdaplarda başımı suyun üzerinde tutmaktan başka bir amaç taşıyamaz hale geldim. Bunlar işin bir yönü.

Bununla beraber başka bir yönü de var: Çocuk sahibi hiçbir insan, yapmış olmaları muhtemel *büyük işleri* çocuklara tercih etmez. Çünkü içten içe bilir ki, hayata geride hayatından memnun insanlar bırakmak, yapılacak *büyük işlerden* daha büyük bir iştir. Buna *biological imperative* vs diyen olmuş mudur bilmiyorum ama çocuklarımızın bana getirdiği mutluluk ve üzerimden aldığı *Angst*, getirdikleri mecburi meşguliyetlere nazaran hayli büyüktür.

İnsanların 20 sene okuyup, meslek (ve nasıl diyorlar, *kariyer*) sahibi olup, sonra bebek kakası ve çocuk çamaşırı derdi gütmelerinde bir *aşağılanma* seziyor olabilirsiniz. Bana da böyle geliyordu. Bununla

beraber buradaki tuhaflığın aslında *kariyer* olduğunu düşünmeye başladım. İnsanlar kendilerine bir yol çiziyorlar, kafalarında *yaşamaları gereken* bir hayat var, burada çocuğa yer yok ama kariyere varsa, nihayetinde pek de *değdi* demeyeceklerine inanıyorum. Kişiden kişiye değişir tabii ki, insanların ilgi, mevki ve sevgi ihtiyaçları da farklı ve çocuk sadece kendisinden ibaret değil, bir de eş gibi birine tahammül etmeyi gerektiriyor, vs. Bununla beraber insanların *ben özelim, benim durumum farklı* demelerini de artık pek ciddiye alamıyorum.

Kısacası *çocuk* konusunu, sadece onu edindikten sonra değerlendirebilirsiniz: İyi de olabilir, kötü de. Bununla beraber çoğu kariyere nazaran daha önemli bir iş olduğu inancım baki. Devamını okumadığım yazıda *sanat sepet* diyorduyorsa, o konuda da fikirlerim benzer. Akli başında çocuktan daha güzel bir sanat eseri yok.

Tabii bunlar çocuklarını fazla seven ve IKEA etkisiyle zevkleri uyuşmuş bir babanın kendini kandırması da olabilir. Ayrıca isteyip de türlü sebeplerle çocuk sahibi olamayan bu kadar insan varken, bir de istemeyenleri kafaya takmaya gerek yok. Bununla beraber anlatmak istediğim o işlerin *çocuklu aile sıklığı* ile bitmediği, o ailelerin dışarıdan bu kadar birbirine benzemesindeki sebep, belki de çocukların getirdiği ve başka şekilde edinilmesi zor sekinettir, onu diyorum.